

Morí emmetzinat el comte-rei Martí l'humà?

Els nostres historiadors, en consignar la mort del darrer comte-rei de la Casa de Barcelona Martí l'humà, ocorreguda al convent de Valldonzella el dia 31 de maig de 1410 a les onze del matí, es llancen a estudiar el panorama polític que ofería el país en aquella època crucial, alguns amb gran entusiasme i abandonament, i el més gran nombre entrists i profundament per les fatals conseqüències que se'n derivaren.

Lluís Domènec i Montaner, que es proposà de descobrir tots els personatges que intervingueren en el problema de la successió i investigar a fons la conxorxa anomenada el «Compromís de Casp», denuncia les falsedats i traïcions que aparegueren, entre les quals es troba aquella diputació fantasma del Parlament, que es volia fer creure que s'havia presentat a la cambra del rei moribund i, amb una pregunta fallaciosa, li havien arrencat aquell sospitós «hoc». Aquest i altres fets ens porten a creure que alguns catalans, molt poderosos per cert, foren capaços de totes les feliçons per a destruir la nació catalana.

L'estimat Ferran Soldevila, figura preclara de la nostra Història, no superat encara ni de lluny, és potser el qui ha treballat amb més detall i profunditat la situació tèrbola, apassionada i desafortunada que procacà la mort de Martí l'humà i l'Interregne (1410-1412). Però no recordem ningú que s'hagi aturat especialment a examinar les causes de la mort del rei, ni a presentar objeccions i dubtes. I, en canvi, es posaren en joc poderosos interessos, el diner corrompia les altures i es podria admetre que en aquell desgavell tot era possible.

De què morí Martí l'humà? Qui podria demostrar que no fou emmetzinat? Les circumstàncies ho deixen entreveure. Trobem en els llibres dues causes que sembla que motivaren la mort del comte-rei Martí: L'haver menjat de l'ànec farcit d'afrodisíacs que li fou servit al convent de Valldonzella per sopar el dia 29 de maig al vespre; l'altra causa és la pesta que aquells dies sofria Barcelona.

Per què els historiadors ens ofereixen dos motius que provocaren la mort del rei, quan un de sol n'hi havia ben bé prou? No fa néixer, aquesta imprecisió, una primera sospita? El rei havia

arribat al convent de Valldonzella aquell mateix dia des de la seva residència de Bellesguard, i és fama que el monarca es trobava delicat de salut; demés de les seves xacres sofria perquè distjava legitimar el seu nét Frederic per tal de donar una solució al problema de la seva successió. Més, encara, havia fet aquell viatge només amb aquesta intenció, l'acte havia de tenir lloc a Barcelona el primer de juny i el papa Benet XIII ja s'hi trobava.

La sobtosa mort de Martí l'humà portà com a conseqüència immediata l'abandonament per part de tothom de la candidatura de l'infant Frederic i no recordem cap veu de lamentació malgrat la certesa innegable que aquella legitimació del fill de Martí el Jove era la darrera voluntat de l'últim comte-rei de la Casa de Barcelona.

L'historiador del segle XVII Dídac Monfar, arxiver que fou de la Corona d'Aragó, dedica a aquesta mort uns comentaris, que ara examinarem: «... donaren per sopar al rei un ànec rostit (...), convençuts que aquell menjar havia de moure la impotència del rei (...) i fer-lo apte per a la generació, però a les primeres mossegades es queixà de l'estómac i s'estengué una febre pètilent, que el segon dia, que era dissabte, morí. Atribuïren aquest mal a pestilència, perquè n'hi havia a Barcelona, i cada dia morien molts, i després de mort li sortiren per tot el cos certs senyals que donaren indici d'haver mort d'ella, però la més certa i comuna opinió fou que morí de menjars i uncions que li donaven les dones sense consell dels metges, per a incitar-lo a l'acte de la generació».

És evident que aquest relat ens ofereix una contradicció, i el mateix historiador no s'acaba de decidir sobre quins motius foren els que provocaren la mort del rei. Al nostre davant apareix un gran misteri que és difícil de poder aclarir. Podem, això sí, formular algunes senzilles preguntes: Era, el convent de Valldonzella, el lloc més indicat per a preparar un sopar a base d'afrodisíacs? Per què escollir, en aquest cas, un moment semblant, quan el rei es trobava de viatge fora de casa seva, i absort completament amb la idea de fer legitimar el seu nét Frederic? No trobaríem en un altre lloc les causes de la

mort del rei Martí? Fou, doncs, emmetzinat? No era un fet corrent en aquell temps? No morí així l'avi del darrer comte d'Urgell i d'altres? Si pensem a qui podia afavorir aquella mort sobtosa, que donava una solució ràpida i concreta al problema de la successió a la Corona, sense cap dubte, la resposta és que afavoria els pretendents. Només vint-i-quatre hores després, en legitimar el papa Benet XIII l'infant Frederic, aquest passaria a ser el futur comte-rei de la Corona d'Aragó. De moment, l'emmetzinament del Rei hauria salvat el primer perill. No podem oblidar que Violant de Bar, la reina vídua de Joan I, era l'avia del pretendent Lluís d'Anjou i cap del partit aleshores més poderós a Barcelona, enemic acarnissat del comte Jaume d'Urgell. Contra aquest tenia altres projectes en marxa, i no podem oblidar que Violant de Bar pensava fer triomfar el seu nét, amb l'ajuda que li havien promès els prohoms que constituïen l'oligarquia que dominava el Parlament. Apuntem aquí que la candidatura de Ferran d'Antequera no fou presentada al Parlament sinó al cap d'un any de la desaparició del rei Martí. Violant de Bar, d'ésser ella la responsable de l'emmetzinament, hauria donat així un cop mestre.

Algú ens podria objectar que l'abadessa de Valldonzella era Constança de Cabrera, la tia de la reina Margarida, i que aquest fet pot salvar el convent de tota sospita. Així ho sembla, però res no fa suposar, tampoc, que fos possible de resistir la força poderosa de Violant de Bar, sobretot si tenim en compte que, uns anys enrera, havia estat la reina dominadora, i havia ja demostrat un caràcter sec i dur fins arribar a la crueltat, amb la seva madrastra Sibilla de Fortià en morir l'únic rei nascut a Balaguer, Pere III el Cerimoniós.

Si hagués estat la pesta el motiu de la mort del rei, els metges ens ho haurien deixat escrit. Quan tenim dades tan precises sobre la mort dels altres comtes-reis, ens sorprèn aquesta ambigüitat. Potser algun dia es podran fer afirmacions més concretes. Hem de deixar avui, encara, sense respondre la gran pregunta.

J. B. XURIGUERA